

**ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS
VASLUI
XXI, 1999**

**DOCUMENTE INEDITE DIN ARHIVELE VASLUIENE
PRIVIND ORGANIZAREA FUNERALIILOR
ELENEI CUZA**

Adriana ȚIBULCĂ

Cea căreia soarta i-a hărăzit să fie prima Doamnă a Principatelor Unite, Elena Cuza, era fiica cea mai mare a postelnicului lordache Rosetti și a Catincăi, născută Sturdza, boieri cu moșie la Solești în ținutul Vasluiului¹

Născută la 17 iunie 1825 la Iași, Elena și-a petrecut anii copilăriei la Solești alături de mama sa, sub îndrumarea căreia și-a început educația, ce va continua la Scheea și Miclăușeni în casa bunicului dinspre mamă, Dumitrache Sturdza, boier cu dragoste de țară și posesor a unei bogate colecții de manuscrise și documente²

În jurul vârstei de 15 ani se va stabili în "dulcele târg al Iașilor" în casa pe care Rosetteștii o aveau după rangul lor, asemeni tuturor boierilor vremii³. Aici, îl cunoaște pe cel care îi va deveni soț, Alexandru Ioan Cuza, oficierea căsătoriei desfășurându-se la biserica din Solești la 30 aprilie 1844⁴. Nu s-a dovedit a fi una din cele mai reușite căsătorii, lucru explicabil dacă ținem cont că-și uniseră destinele doi oameni total diferiți. Aflată sub influența unei mame aprige, aproape tiranică⁵, Elena Cuza era o femeie timidă, retrasă, preferând singurătatea, în timp ce soțul ei era un om vesel, optimist, sociabil, simpatic. Slăbiciunile sale pentru un pahar de vin bun și femeile frumoase⁶, erau privite de contemporani cu îngăduință, dar nu și de mama soacră, de teama căreia Cuza căuta dese prilejuri de a evada la Iași. Cu toate acestea între cei doi soți s-au păstrat relații respectuoase, iar atunci când Alexandru Ioan Cuza va fi ales Domn al Principatelor Unite, Doamna Elena dându-și seama de semnificația și importanța acestui act, a făcut totul pentru a-și sprijini soțul în marea și greaua misiune ce i-a revenit.

Ziarul ieșean "Opinia" nota mai târziu că "din acel moment soarta ei s-a legat de soarta țării și a poporului său și Doamna Cuza a întregit numele și vaza lui Cuza Vodă. Soția a ajutat cu inima ei gândul luminat al soțului ei Domn"⁷. Același ziar în articolul "Doamna Elena Cuza" consemna actele de caritate ale acestei mari Doamne, începând cu așezământul "Azilul Elena Doamna" și terminând cu spitalul "Caritatea" din Iași, ajutat anual din mica avere ce posedă cu 2500 lei⁸

Ultimii ani din viață, Elena Cuza și-i petrece la Piatra Neamț, într-o căsuță modestă, având alături doar o cameristă franțuzoaică⁹. Aici în zorii zilei de 3 aprilie 1909, a încetat din viață în vârstă de 84 de ani¹⁰. Din autorizația de înmormântare trimisă de primăria comunei Piatra, primăriei comunei Solești, reiese că "Măria Sa,

Elena Alexandru Ioan Cuza... în etate de optzeci și trei de ani și nouă luni, domiciliată în orașul Piatra, văduvă, ... a decedat la 2 aprilie, ora patru și jurhătate ante-meridiane... Martori au fost domnii Ion Bacalu de cincizeci și șase de ani, pensionar și Panainte Crivet de patruzeci ani, ambii profesori, amândoi din Piatra"¹¹

Vestea s-a răspândit cu iuteală, ziarele consemnând durerosul eveniment. "Cu sfințenie s-a stins din viață, ca o candelă, ultima Doamnă Română, dând pământului rămășițele trupești... și în mâinile lui Dumnezeu sufletul"¹²

În mai multe rânduri, Doamna Elena își exprimase dorința ca înmormântarea să se facă fără nici o ceremonie oficială la Solești, locul copilăriei sale, și nu la Ruginoasa alături de osemintele ilustrului soț. Despărțiți au trăit o bună parte din viață, separați aveau să rămână și după petrecerea lor din această lume¹³.

Vestea morții s-a răspândit cu repeziciune, autoritățile și în special Episcopia Hușilor fiind interesate în organizarea serviciului funerar.

În zilele de 3 și 4 aprilie 1909 se înregistrează un număr mare de adrese și telegrame între Episcopia Hușilor, Mitropolia Moldovei, Ministerul Cultelor, Protoieria Vaslui care demonstrează atât interesul acestor instituții de a organiza așa cum se cuvine ceremonialul, cât și simpatia și dragostea de care se bucura încă Elena Doamna.

Prin adresele 457 și 458 pe 3 aprilie 1909, de Episcopul Hușilor, Conon, se adresează Ministerului Cultelor "Administrația Casei Bisericii" București și Înalț P.S. Mitropolit al Moldovei Iași, cu următoarele cuvinte: ... Vă rugăm, binevoii a Ne comunica imediat: Ce trebuie să facem cu rânduilele bisericești? Unde anume se va înmormânta Elena D-na? Și dacă se vor prefera Soleștii aflători în Eparhia Hușilor, va trebui, sau nu, să participăm la această înmormântare?... Urgent așteptăm lămuririle necesare și sigure, pentru luat măsurile cuvenite"¹⁴. Următoarea adresă este trimisă Protoeriei Vaslui, în care se cere a se comunica "imediat și pozitiv"¹⁵, dacă este adevărat ce s-a publicat în ziare că înmormântarea va avea loc la Solești și va oficia un singur preot.

Primul răspuns primit a fost de la Protoerie, în telegrama trimisă de Protoereu C.A. Ulea, în care se specifică că s-a luat legătura cu familia decedatei și "domnul Lambrino nepotul răpăzutei Elena Doamna mi-a comunicat că ceremonialul înmormântării se va face de un singur preot potrivit dorinței lăsate de decedata pe când era în viață, invitându-mă să conduc personal cortegiul funebru de la Gara Vaslui la Solești și să efectuez prohodul. Totodată mi-a cerut ca parohul, respectiv Petru Sârbu, să officieze mâine sfânta liturghie"¹⁶. Aprobarea Episcopului Eparhiei Huși, a venit cu promptitudine, pe contrapagină: "aprobăm îndeplinirea dorinței de a oficia un singur preot"¹⁷

A doua zi pe 4 aprilie 1909, încep să sosească și telegramele cu hotărârea luată la nivel de minister. Atât prim-ministru P. Garboviceanu cât și Spiru Haret, Ministru al Instrucțiunii și Cultelor transmit, fiecare prin câte o telegramă adresată Episcopului Conon al Hușilor: "Doamna Elena va fi înmormântată la Solești fără paradă oficială după cererea sa, pentru celelalte detalii Vă rugăm să întrebați pe Domnul Teodor Rosetti"¹⁸. Același răspuns sosește și de la Mitropolitul Moldovei, Pimen¹⁹, urmare fiind trimiterea unei circulare de către Episcopul Conon: "de urgență să puneți a suna toate clopotele în trei soroace mari cu intervale la bisericele orașului cu tărgurile și satele Județului respectiv, spre veșnica ei pomenire"²⁰

În raportul trimis în data de 5 aprilie 1909, Prea Sfinției-Sale, D.D. Dr. Conon Arănescu Donici, Episcop al Eparhiei Hușilor, de către Protoereu Const. Ulea se face o prezentare în detaliu a ceremonialului înmormântării Doamnei Elena din momentul sosirii în Gara Vaslui a trenului special care aducea la Piatra Neamț

corpul neînsuflețit al Domniței și pe membrii familiei, până la actul final, cel de depunere a trupului decedatei în "groapa boltită unde mai înainte fusese îngropate și rămășițele pământești ale mamei Domniței"²¹

Emoționante sunt descrierile referitoare la dovezile de dragoste ale locuitorilor orașului Vaslui și satelor prin care a trecut cortegiul funerar. "În ziua de 4 a curentei luni, înainte de răsăritul soarelui, orașul Vaslui era îmbrăcat în haină de doliu. De la ora 5 dimineața a început a se aduna în gara Vaslui lume din oraș și din alte localități venită în ajunul acestei zile"²² La sosirea trenului asistența s-a descoperit și corul societății "Lira" din Vaslui a intonat imnul "Hristos a înviat", iar în momentul coborârii sicriului din lemn de stejar masiv, "toți cei de față au fost cuprinși de o adâncă durere și pâraie de lacrimi curgeau din ochii fiecăruia"²³. Din gară cortegiul funerar a parcurs strada Ștefan cel Mare, în sunetul clopotelor de la toate bisericile din oraș, o mare afluență de lume fiind de o parte și de alta a străzilor parcurse. Ajuns la marginea orașului, cortegiul a luat drumul spre Solești pe șoseaua Vaslui-Iași, în timp ce "răsunau văile, dealurile și codrii, de sunetul jalnic al clopotelor de la toate bisericile din județ, care umpleau văzduhul, anunțând poporului marele și tristul eveniment"²⁴ În direcția satelor prin care trecea cortegiul, era întâmpinat de săteni, elevii școlilor din satele respective cu drapele în doliu, precum și de preoții parohiali.

"La ora 11 a.m. cortegiul a ajuns la hotarul moșiei Solești, unde aștepta o mare mulțime din localitate și de prin satele vecine"²⁵ Slujba religioasă a fost îndeplinită de preotul Parohiei Solești, Petru Sârbu la biserica "Adormirea Maicii Domnului", biserică zidită de Catinca Rosetti, mama Doamnei Elena. După oficierea prohodului, "la ora 12⁰⁰, 4 aprilie a.c. 1909, s-a săvârșit înhumarea Domniței Elena Cuza a cărei viață pământească a fost model de cuviință, virtute și patriotism; de aceea deși Ea a murit. încă trăiește și va trăi în inima poporului român, cât timp el va exista"²⁶

Din raportul mai sus amintit se cunosc și persoanele oficiale precum și delegațiile ce au însoțit carul funebru pe tot parcursul drumului, fiind prezenți la oficierea prohodului. Participau la ceremonialul înmormântării: "D-I General Prezan în mare ținută, reprezentantul M.A. Regelui, D-I Eduard Ghica, Prefectul Județului Vaslui reprezentantul Guvernului, membrii familiei, D-nii profesori universitari A.D. Xenopol și A.C. Cuza, delegațiile din partea Azilului "Elena Doamna", Spitalului "Caritatea", Consiliului comunal al capitalei, Studenților din Iași și București, Societatea Valea Racovei, Societatea Meseriașilor din Vaslui, Societatea de binefacere Cuza Vodă din Iași"²⁷

Întreaga viață a Elenei Cuza a fost un model de înțelegere, demnitate și devotament, numele ei înscriindu-se la loc de cinste alături de a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, "Sporind astfel cu marea ei personalitate istorică vâna tradițiilor populare ce mișună în jurul Movilei lui Burcel"²⁸

NOTE

¹ Lucia Borș, *Doamna Elena*, București, p. 6.

² Lucia Borș, *op. cit.*, p. 15.

³ Mașin Mihalache, *Cuza Vodă*, p. 10.

⁴ V. Curticăpeanu, *Epoca lui Cuza Vodă*, Ed. Enciclopedică română, Buc., 1973, p. 12.

⁵ Marin Mihalache, *op. cit.*, p. 11.

⁶ C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Ed. Științifică București, 1966, p. 27.

⁷ "Opinia" – Iași, nr. 692/3 aprilie 1909.

⁸ Ibidem.

⁹ M. Mihalache, *op. cit.*, p. 244.

¹⁰ "Opinia" – Iași, 3 aprilie 1909.

¹¹ Arhivele Statului Vaslui, *Registrul pentru Actele Stării Civile 1909. Morți. Jud. Vaslui, Plasa Solești, com. Solești, Circumscripția VII*, f. 8.

¹² "Opinia" – Iași, 3 aprilie 1909.

¹³ M. Mihalache, *op. cit.*, p. 244.

¹⁴ Arhivele Statului Vaslui, *Fond Episcopia Hușilor, Dosar 25/1909*, f. 39.

¹⁵ Ibidem, f. 40.

¹⁶ Ibidem, f. 41.

¹⁷ Ibidem, f. 41.

¹⁸ Ibidem, f. 44.

¹⁹ Ibidem, f. 43.

²⁰ Ibidem, f. 45.

²¹ Arhivele Statului Vaslui, *Fond Protoeria Jud. Vaslui, Dosar 285/5 aprilie 1909*, f. 46-47.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ "Opinia" – Iași, 3 aprilie 1909.